

ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ
ДЕРЖАВНОГО ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКІ ОСНОВИ
РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

КОЛЕКТИВНА МОНОГРАФІЯ

за загальною редакцією д.е.н., проф. Вдовічена А.А.

ЧЕРНІВЦІ
2025

4.3. Поняття кооперації як основи соціально-економічного достатку територіальних громад (Пенюк В.О.)	144
4.4. Маркетингові стратегії цифрової трансформації для малих і середніх підприємств (Кримська А.О.)	151
4.5. Цифровий маркетинг як інструмент економічного розвитку території (Лошенко І.Р.)	165
Список використаних джерел до розділу 4	174

РОЗДІЛ 5. ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ВИКЛИКІВ ТА КРИЗ ...	181
5.1. Фінансова децентралізація як чинник регіонального розвитку (Долга Г.В.)	181
5.2. Теоретичні аспекти децентралізації в контексті формування бюджету територіальних громад (Мустеца І.В.)	192
5.3. Обліково-аналітичне забезпечення управління доходами та витратами на прикладі Великокучурівської територіальної громади (Маначинська Ю.А.)	200
5.4. Загальна оцінка успішності реформування місцевого самоврядування в Україні (Кругляно А.В.)	216
Список використаних джерел до розділу 5	222

РОЗДІЛ 6. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТУРИЗМУ У ВІДНОВЛЕННІ ЕКОНОМІКИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	227
6.1. Формування туристичних дестинацій – запорука соціально-економічного розвитку територій (Кифяк В.Ф., Кифяк О.В., Гищук Р.М.)	227
6.2. Розвиток туризму в територіальних громадах у кризові періоди на засадах рекреаційного і соціально-економічного потенціалу (Кифяк В.Ф., Кифяк О.В., Гищук Р.М.)	233
6.3. Оцінка конкурентних переваг сервісних послуг (на прикладі розвитку готельної інфраструктури туристичного комплексу «Мигове» Берегометської територіальної громади) (Кифяк В.Ф., Кифяк О.В., Гищук Р.М.)	238
6.4. Перспективи розвитку гастротуризму України за регіонами в повоєнний період (Багрій К. Л., Вдовічена О.Г., Вдовічена П. А.)	246
Список використаних джерел до розділу 6	271

центральними органами виконавчої влади та місцевими органами самоврядування.

Зокрема, регулярно проводяться консультації з питань бюджетної грамотності, вдосконалення системи управління місцевими фінансами та підвищення кваліфікації працівників фінансових підрозділів по всій країні щодо профільного законодавства.

Крім того, з досвіду зарубіжних країн встановлено, що передача повноважень від державних органів до органів місцевого самоврядування забезпечує зміцнення місцевого самоврядування та надає їм можливість ефективніше вирішувати питання розвитку своїх територій.

5.3. ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДОХОДАМИ ТА ВИТРАТАМИ НА ПРИКЛАДІ ВЕЛИКОКУЧУРІВСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Євроінтеграційний курс України передбачає низку реформ, у тому числі й в державному секторі економіки. Першочергово мова йде про низку трансформацій в системі місцевого самоврядування, а також вагомих змін територіального характеру. В комплексному вияві такий стратегічний курс на інтеграцію до Європейського союзу передбачає децентралізацію владних структур, а також утворення *територіальних громад (ТГ)*. Останні виступають важливими суб'єктами в системі місцевого самоврядування, тому формування сприятливих умов для їх ефективного функціонування стає запорукою становлення державного сектору економіки. Україна переживає досить складний етап в історії, проте на фоні значних безпекових та соціально-економічних викликів наша держава одержала статус кандидата на членство в ЄС. Такий статус потребує розробки стратегічного курсу, та доволі швидкої адаптації до європейських норм і проведенні низки реформ. Серед пріоритетних завдань виступає інтеграція у систему Політики згуртованості ЄС, що сприятиме розвитку та подоланню диспропорцій регіонів, у відповідності до *Звіту Маріо Драгі «Майбутнє конкурентоспроможності Європи»* [18].

В межах *Ukraine Facility* передбачено 1 млрд євро на потреби субнаціональних органів влади та фінансування цих програм у відповідності до Політики згуртованості. Такий підхід сприятиме раціональному використанню ресурсів та забезпечить підготовку *територіальних громад* до співпраці з інвестиційними фондами ЄС на перспективу [46].

Збільшення спектру доходів і витрат суб'єктів державного сектору економіки України обумовлює розширення об'єктів обліку та аналізу. Все це в комплексі спонукає постійне покращення ділянки організаційно-методичних процедур в системі бухгалтерського обліку та дієвої аналітичної оцінки. Розкриття важливих проблем обліку та аналізу витрат і

доходів в установах державного сектору економіки доволі поглиблено розкриваються в наукових працях вітчизняних учених: Н.М. Акімової, К.В. Безверхого, М.І. Боднаря, Г.М. Валяник, О.Л. Канчеркова, О.М. Клименка, І.О. Кондратюка, О.І. Лондаренко, І.І. Макогон, О.М. Петрик, О.А. Сарапіна, С.В. Сірко, Н.М. Хорунжака, С.Є. Шутка та низки інших вітчизняних науковців. Вагомий доробок учених заслуговує на увагу, проте у зв'язку з реалізацією Стратегії модернізації бухгалтерського обліку в державному секторі до 2025 року [40] дана ділянка потребує подальших досліджень не дивлячись на наявність численних напрацювань у даному напрямі.

В умовах воєнного стану співпраця територіальних громад займає чільне місце як в системі нормативної та законодавчої регламентації, так і в рамках реалізації дієвих практичних механізмів її реалізації. Саме взаємодія ТГ сприяє поєднанню наявних потужностей та відповідного ресурсного потенціалу на основі договірних відносин. В комплексі це сприяє розвитку інфраструктури, а також зростанню рівня ефективності функціонування громад та покращенню якості послуг, які ними надаються. Окрім того, таке співробітництво забезпечує швидке подолання проблем, які виникають на місцевому рівні та потребують оперативного розв'язання.

Стратегія модернізації бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі на період до 2025 року [40] передбачає: побудову ефективної та комплексної системи керування державними фінансами; здійснення об'єктивного бюджетного планування та відповідно обрану перспективу; раціональну систему складання та виконання бюджету; формування цілісної інформаційно-аналітичної моделі керування державними фінансами в цілому; якісне та об'єктивне узагальнення інформації із системи обліку у звітності установ державного сектору. Окрім того в Плані заходів, в рамках реалізації зазначеної Стратегії, передбачено забезпечення впровадження *інтегрованої* системи цифровізації обліку й звітності установ державного сектору до IV-го кварталу 2025 року.

Серед низки очікуваних для України результатів од впровадження Стратегії варто виокремити наступні:

- покращення рівня достовірності даних фінансової звітності установ державного сектору, що прямо та опосередковано чинить вплив на ефективність управління фінансовим сектором національної економіки;
- всебічне сприяння співставності показників звітності вітчизняних та зарубіжних установ державного сектору, що стає все більш актуальним у контексті потенційної міжнародної співпраці;
- сприяння консолідації фінансової звітності установ державного сектору, що забезпечить комплексне та узагальнене відображення реальних результатів їх господарювання, як укрупнених одиниць (зокрема ТГ);

- забезпечення підвищення кваліфікації кадрового потенціалу облікових служб установ державного сектору економіки;
- зростання статусу головних бухгалтерів та покращення ефективності діяльності установ державного сектору в цілому.

Специфіка функціонування установ державного сектору чинить вплив на методологічні аспекти обліку, адже їх функціонування носить не прибутковий характер. Сільські ради відносяться до органів місцевого самоврядування в Україні, до числа повноважень яких делеговано функції місцевого самоврядування та представництво сільських об'єднаних територіальних громад (ТГ).

Великокучурівська сільська рада Чернівецького району Чернівецької області відноситься до складу Великокучурівської сільської територіальної громади (ТГ) Чернівецької області. В склад ТГ входять наступні сільські ради: Великокучурівська, Тисовецька, Снячівська. До складу сільської ради входять такі населені пункти, як: с. Великий Кучурів та с. Годилів. Варто зазначити, що на території зазначених сіл функціонують два дошкільні навчальні заклади, один ЗССО I-III ступенів, Годилівський НВК, музична школа, ФАП, амбулаторія практики загальної сімейної медицини, дитячо-юнацька спортивна школа, два відділення зв'язку, відділення Ощадбанку України, лісництво, ветдільниця, АП ТОВ «Великокучурівське», Придністровська дослідна станція садівництва. ТГ сформована шляхом об'єднання на добровільних засадах наступних сіл: Великий Кучурів, Годилів, Глибочок, Снячів та Тисовець.

Слід зазначити, що досліджувана Великокучурівська сільська рада підпорядковується Чернівецькій ОВА, утримується за рахунок коштів місцевого бюджету, а також міжбюджетних трансфертів з державного бюджету. До компетенції ТГ входять усі питання, які здійснюються на місцевому референдумі згідно із Законами України. Місце в структурі ТГ Великокучурівської сільської ради наочно ілюструє рисунок 5.4.

Варто зазначити, що ефективність функціонування Великокучурівської сільської ТГ в ході надання послуг мешканцям громади, визначається формою організації бухгалтерського обліку з низкою ключових завдань. Від того наскільки правильно організовано обліковий процес у досліджуваній установі державного сектору створюється можливість ефективно керувати доходами та витратами установи. У відповідності до Розпорядження «Про облікову політику Великокучурівської сільської ради Чернівецького району Чернівецької області» №4 від 14 січня 2023 року ведення бухгалтерського обліку покладено на головного бухгалтера. Вона є спеціалістом сільської ради, на якого покладено виконання обов'язків бухгалтерської служби.

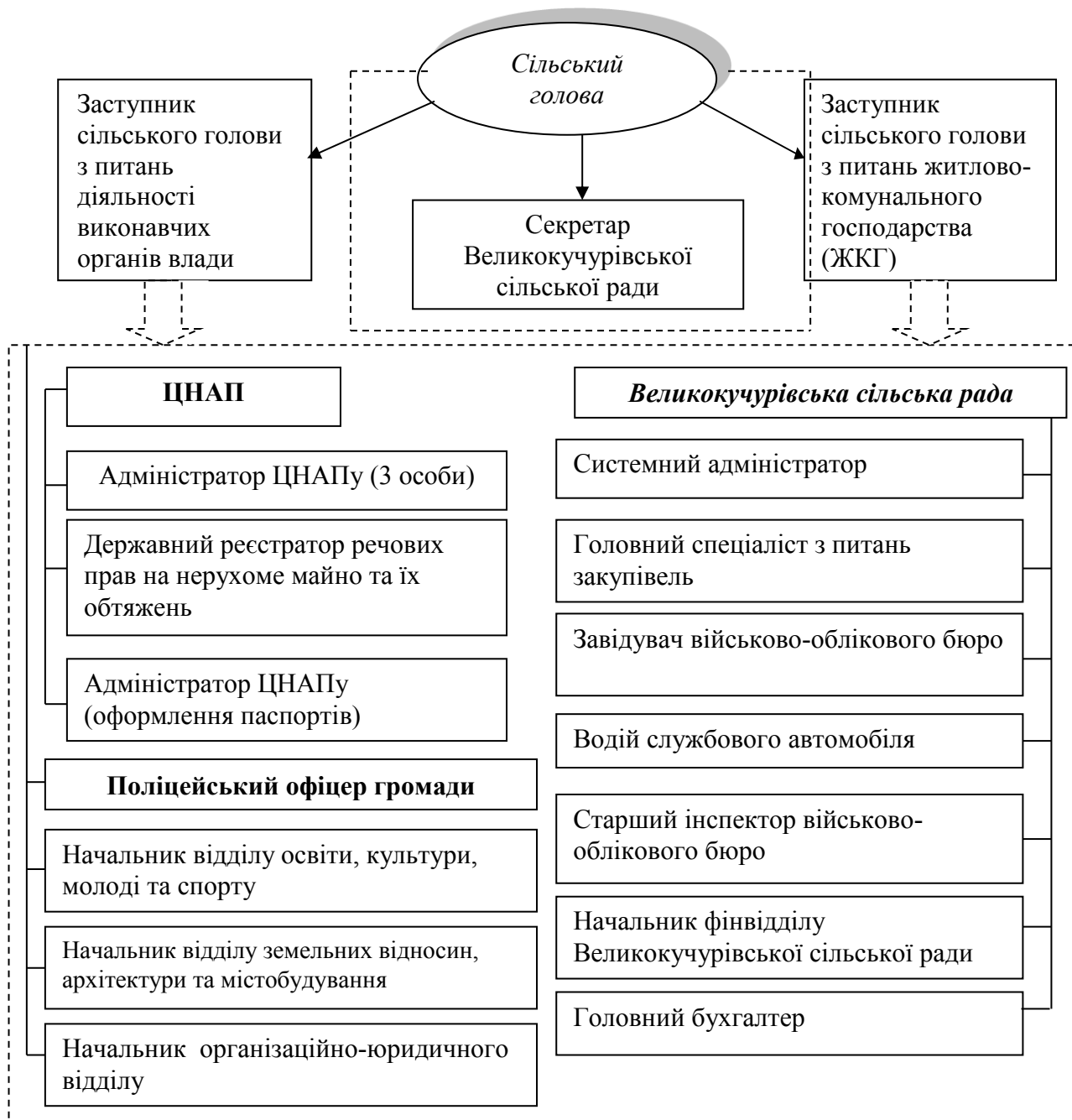

Рис. 5.4. Організаційна структура Великокучурівської сільської ТГ

У відповідності до Положення про облікову політику для обліку записів господарських операцій в облікових регістрах із забезпеченням їх збереження на електронних носіях та в паперовому вигляді застосовується меморіально-ордерна форма бухгалтерського обліку, яка регламентується Наказом МФУ №755 «Про затвердження типових форм меморіальних ордерів, інших облікових регістрів суб'єктів державного сектору та порядку їх складання».

Меморіальні ордери – накопичувальні відомості у Великокучурівській сільській раді формуються не пізніше 5-го числа, що настає за звітним періодом. Усі меморіальні ордери підлягають реєстрації у книзі «Журнал-головна», де облік здійснюється за субрахунками.

Складання фінансової, бюджетної, податкової та статистичної звітності про фінансово-економічну діяльність Великокучурівській сільської ради здійснюється на підставі даних реєстрів бухгалтерського обліку за формами, які встановлені відповідними нормативно-правовими актами України. Бюджетним періодом є календарний рік. Проміжні облікові періоди – квартал, рік. Звітність Великокучурівській сільської ради за такими періодами складається наростаючим підсумком із початку звітного року.

До обов'язків головного бухгалтера Великокучурівської сільської ради входить:

- організація роботи з ведення бухгалтерського обліку в сільській раді;
- забезпечення додержання чинного законодавства щодо цільового використання бюджетних коштів, а також збереження ресурсів установи;
- узгодження з сільським головою кандидатури працівників, яким буде надано право дозвільних підписів на документах;
- здійснення моніторингу щодо відображення у системі бухгалтерського обліку всіх господарських операцій сільської ради.

Облік у Великокучурівській сільській раді повністю цифровізований в середовищі програмного продукту «Облік Ресурсів», в якому забезпечена інтеграція з такими модулями системи, як: «Облік Ресурсів» – Зарплатня, «Облік Ресурсів» – Фінанси, «Облік Ресурсів» – Кадри. Також даний цифровий продукт інтегрує дані із системи «Казна». Все це в комплексі забезпечує головного бухгалтера сільської ради необхідною інформацією.

Великокучурівська сільська рада застосовує 16 основних Меморіальних ордерів, а також один меморіальний ордер, який має типову форму, і в якому фіксуються інші господарські операції сільської ради.

Облік операцій із надходження бюджетних асигнувань загального фонду бюджету Великокучурівської ТГ та здійснення видатків ведеться у Меморіальному ордері №2. При цьому нумерація здійснюється в розрізі відповідних бюджетних програм.

В цілому, облікова політика Великокучурівської сільської ради згідно з НП(С)БО ДС 101 «Подання фінансової звітності» [34] визначається, як сукупність принципів, методів та процедур, що застосовуються установою державного сектору для складання фінансової звітності. Щодо ділянки обліку доходів та витрат сільської ради, то їй притаманні певні особливості, які визначені в обліковій політиці, а саме:

- організації обліку в розрізі загального та спеціального фонду сільської ради, а також за іншими надходженнями установи;
- побудова облікової системи за КЕКВ у відповідності до чинного нормативного забезпечення, а саме Інструкції №333 [35];
- облік розрахунків за виплатами з працівниками сільської ради здійснюються у відповідності до колективного договору, а також таких документів, як: штатний розпис, накази по особовому складу тощо;

– організація обліку витрат, які стосуються амортизаційних відрахувань при списанні об'єкта основних засобів (при цьому такі витрати відображаються у місяці його списання з балансу сільської ради).

На ділянці організації обліку доходів та витрат Великокучурівської сільської ради важливе місце посідає кошторис, а також: Зведення показників спеціального фонду кошторису, довідки про зміни до кошторису; Бюджетний запит (індивідуальний), де знаходить відображення облікова інформація про видатки за Кодами економічної класифікації видатків та витрати Великокучурівської сільської ради за напрямками використання коштів. Розрахунок до кошторису та штатного розпису на 2024 рік по Великокучурівській сільській раді фіксується по КФК 01110150 «Органи місцевого самоврядування». Тобто сільська рада складає помісячний план використання коштів з бюджету, а саме бюджетних асигнувань (доходів). Також складається помісячний план видатків сільської ради.

Кошторис сільської ради є важливим планово-фінансовим документом, яким визначаються її повноваження на бюджетний період. В кошторисі так відображається розподіл бюджетних асигнувань. Щодо Розподілу виділених бюджетних асигнувань Великокучурівської сільської ради з рахунку №UA0982001720344040008000042520, то в ньому узагальнюється облікова інформація, в т. ч. в розрізі РБК (одержувачів бюджетних коштів) щодо КПКВК та КЕКВ.

Фактичне надання сільською радою послуг, або виконання робіт фіксується в однойменному Акті, на якому ставляться підписи замовника та їх безпосереднього виконавця. Даний документ слугує підставою для відображення в системі обліку фактично понесених видатків установи.

Облік доходів установи державного сектору у відповідності до Плану рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі, який затверджений наказом МФУ №1203 [33] Великокучурівська сільська рада веде на рахунках класу 7 «Доходи», а саме: 70 «Доходи за бюджетними асигнуваннями» та 71 «Доходи від реалізації продукції (робіт, послуг)», 72 «Доходи від продажу активів», 75 «Доходи за необмінними операціями».

В кредиті вищезазначених балансових рахунків сільська рада відображає суми бюджетних асигнувань, одержаних для проведення видатків, які визначені кошторисом. Рахунки класу 7 «Доходи» призначені для фіксації на них облікової інформації про доходи, що отримані за обмінними та необмінними операціями. Аспекти їх визнання регламентує НПСБО ДС 124 «Доходи» [15]. До рахунку 70 «Доходи за бюджетними асигнуваннями» у Великокучурівській сільській раді відкрито субрахунок 7011 «Бюджетні асигнування», на якому сільська рада узагальнює облікову інформацію про доходи, що отримані за рахунок бюджетних асигнувань для здійснення сільською радою своїх основних повноважень. За кредитом 7011 фіксують суми одержаних асигнувань із бюджету, відповідно у дебеті – узагальнюється облікова інформація про сукупну суму цільового фінансування досліджуваної установи, що:

- відноситься до складу вартості основних засобів сільської ради;
- списується із реєстраційних рахунків, у зв'язку із невикористанням таких коштів сільською радою за відповідний бюджетний період;
- відноситься на фінансовий результат виконання кошторису установи.

До рахунку 71 «Доходи від реалізації продукції (робіт, послуг)» у Великокучурівській сільській раді відкрито субрахунок 7141 «Доходи місцевого бюджету від надання послуг», який призначено для обліку доходів сільської ради від надання послуг (виконання робіт). Відповідно до рахунку 72 «Доходи від продажу активів» у сільській раді застосовується балансовий синтетичний рахунок 7241 «Доходи місцевого бюджету від продажу майна».

У кредиті синтетичного рахунку 7241 фіксують доходи сільської ради, а в дебеті – їх списання при формуванні фінансового результату щодо виконання кошторису Великокучурівської сільської ради. Окрім того, інколи на ньому можуть фіксуватися помилково зараховані суми.

До рахунку 75 «Доходи за необмінними операціями» у Великокучурівській сільській раді відкрито наступні синтетичні рахунки: 7543 «Трансферти»; 7544 «Інші доходи за необмінними операціями».

На першому із вищезазначених синтетичних рахунків, а саме 7543 сільська рада веде облік коштів місцевого бюджету за офіційними трансфертами від органів місцевого управління. Також це можуть бути трансферти від міжнародних організацій. Окрім того, це можуть бути й уряди інших країн світу, що доволі актуально для України в умовах воєнного стану.

Під трансфертами – розуміють кошти, які отримують від інших органів влади, або ж урядових організацій на безповоротній та безоплатній основі, зокрема варто зазначити, що *Європейський Союз* робить вагомі кроки у цьому напрямі задля підтримки національної економіки.

Щодо аналітики таких доходів, то аналітичний облік трансфертів у Великокучурівській сільській раді здійснюють у розрізі кожного окремого коду бюджетної класифікації доходів установ державного сектору.

Відповідно на синтетичному рахунку 7544 «Інші доходи за необмінними операціями» у сільській раді фіксують інші доходи місцевого бюджету, що стосуються необмінних операцій. Аналітичний облік таких доходів Великокучурівська сільська рада здійснює за кожним кодом БКД.

Щодо ділянки організації обліку видатків Великокучурівської сільської ради, то підставою для фіксації є такі первинні документи, як: платіжні інструкції, відомості, накладні, штатні розписи, рішення виконавчого комітету сільської ради, таблиці обліку використання робочого часу тощо.

До фактичних видатків сільської ради відносяться понесені дійсні витрати щодо виконання кошторису. Касовими видатками установи державного сектору вважаються ті суми, які проведені Державною

казначейською службою України, або ж банківськими установами з реєстраційних рахунків Великокучурівської сільської ради (№UA23820170344260008000042520), та рахунок: UA968201720000324190000024309. Мова йде як про готівкові суми, так і про безготівкові перерахування.

Витрати за обмінними операціями Великокучурівської сільської ради фіксуються на рахунку 80 «Витрати на виконання бюджетних програм» (синтетичні рахунки: 8011 – 8014), та 81 «Витрати на виготовлення продукції (надання послуг, виконання робіт)» (синтетичні рахунки 8111 – 8115). Окрім того для обліку фінансових витрат сільської ради призначено рахунки 83 «Фінансові витрати» (8311). А для обліку інших витрат за обмінними операціями Великокучурівська сільська рада застосовує рахунок 84 «Інші витрати за обмінними операціями» (синтетичний рахунок 8411), тоді як витрати за необхідними операціями та трансферти фіксуються на рахунках групи 854, відповідно трансферти – на синтетичному рахунку 8541 «Трансферти», а інші витрати – на синтетичному рахунку 8542.

Система аналітичного обліку видатків досліджуваної сільської ради побудована за видами послуг та робіт, які надає досліджувана установа державного сектору економіки, з деталізацією за КПК, КФК та за КЕКВ. Щодо первинних документів, підставою, в такому випадку, для працівника облікового апарату є виписки з реєстраційного рахунку в ДКСУ (2313/10 «Реєстраційний рахунок загальний фонд»), облікова інформація по якому узагальнюється у Меморіальному ордері №2, штатний розпис.

На заключному етапі облікового циклу вся узагальнена інформація із системи обліку про доходи та витрати Великокучурівської сільської ради відображається у фінансовій та бюджетній звітності, а також в Пояснювальних записках до звітності. Безпосередньо аналітична оцінка ефективності розпорядження коштами, які надходять із державного чи місцевого бюджету, досягається на основі аналізу доходів та витрат установи державного сектору.

Всі необхідні аналітичні обчислення при оцінці доходів та витрат установ державного сектору здійснюються за даними першочергово отриманими із системи обліку. Тому в якості інформаційної бази у даній випускній кваліфікаційній роботі нами було використано наступні форми бюджетної звітності: форму №2(м), форму №4-1м, форму №4-2(м), форму №4-3(м), форму №7(м). Окрім того інформаційною основою аналізу витрат і доходів була фінансова звітність, а саме форма №2-дс та примітки до річної фінансової звітності.

Динаміка доходів Великокучурівської територіальної громади за 2021 – 2023 рр. є свідченням того, що доходи від обмінних операцій за весь досліджуваний період скоротилися на 48 082 787,00 грн або на – 63,61% у 2023 році проти 2022 року, та на – 3 208 007,00 грн або 4,07% у 2022 році проти 2021 року, та відбулося за рахунок досить суттєвого скорочення за досліджуваний період бюджетних асигнувань. Зокрема, помітно, що

бюджетні асигнування Великокучурівської сільської ради у 2022 році від 2021 року скоротилися на 3 017 620,00 грн або на 3,84%, а у 2023 році від 2022 року – на 48 080 327,00 грн та 63,61% відповідно (рис. 5.5).

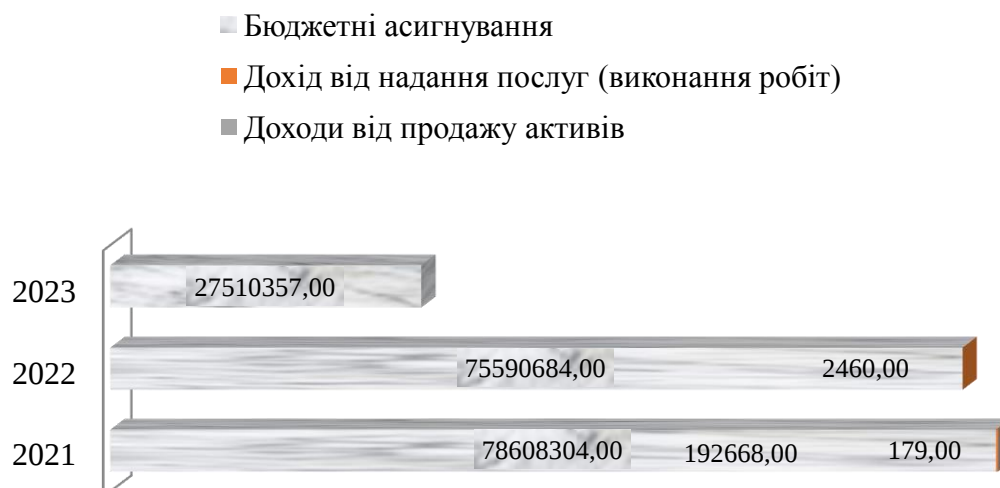

Рис. 5.5. Динаміка доходів від обмінних операцій Великокучурівської територіальної громади за 2021 – 2023 рр., грн

Доходи від обмінних операцій за 2021 – 2023 роки представлені окрім бюджетних асигнувань ще й доходами від надання послуг. Так, за 2022 рік доходи від надання послуг Великокучурівської територіальної громади проти 2021 року зменшилися на 190 208,00 грн, а в 2023 році – на 2 460,00 грн, тобто наразі досліджувана територіальна громада їх взагалі не отримує. Також у 2021 році територіальною громадою були отримані доходи від продажу активів у сумі 179,00 грн, проте за 2022 – 2023 роки надходження взагалі відсутні. Динаміку доходів від необмінних операцій Великокучурівської територіальної громади ілюструє рисунок 5.6. Позитивним є те, що у звітному 2023 році доходи від необмінних операцій досліджуваної сільської ради зросли на 850 167,00 грн, або на 100,69% від 2022 року, адже у 2023 році тенденція була негативною і проглядалося скорочення на 2 032 255,00 грн, від 2023 року (або на 70,65%). Трансферти Великокучурівської територіальної громади за 2021 рік склали 2 868 156,00 грн, відповідно за 2022 – 2023 роки вони були відсутніми. Також у бік зростання за 2021 – 2023 роки була динаміка інших доходів від необмінних операцій, зокрема сільська рада отримувала гранти і дарунки. Зокрема за 2022 рік їх сума зросла – на 835 901,00 грн від 2021 року, а за 2023 рік – на 850 167,00 грн.

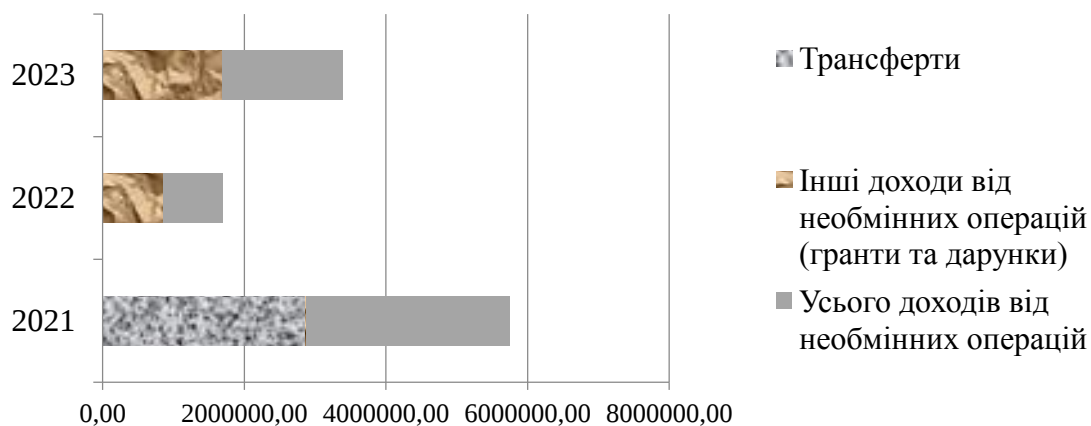

Рис. 5.6. Динаміка доходів від необмінних операцій Великокучурівської територіальної громади за 2021 – 2023 роки, грн

Оцінка динаміки та структури видатків бюджету (кошторису) за ФКВ та кредитування бюджету Великокучурівської територіальної громади за 2021 – 2023 роки представлена в таблицях 5.5 та 5.6, зокрема:

- видатки на виконання загальнодержавних функцій за 2021 рік зросли на 4 056 581,00 грн, або на 17,70% проти 2021 року, а в 2023 році – зменшилися на 14 931 553,00 грн або на 55,35% від 2021 року;

- видатки на громадський порядок, безпеку та судову владу – за 2022 рік скоротилися на 462 456,00 грн або на 23,82%, а за 2023 рік – навпаки збільшилися на 1 051 163,00 грн або на 71,06%;

- видатки бюджету на економічну діяльність за весь досліджуваний період (2021 – 2023 роки) зростали: у 2022 році – на 1 345 052,00 грн або на 46,86%, а в 2023 році – на 209 329,00 грн або на 4,97% від 2021 року та 2022 років відповідно;

- видатки сільської ради на житлово-комунальне господарство за 2022 рік – зменшилися на 1 373 336,00 грн, або на 27,32%, а в 2023 році – зросли на 46,67% проти 2021 та 2023 року відповідно;

- видатки на освіту за 2021 – 2023 роки скоротилися, так у 2022 році – на 42 279 878,00 грн або на 95,66%, а в 2023 році – на 118 395,00 грн або на 6,17% проти 2021 та 2022 років відповідно;

- видатки сільської ради на соціальний захист у 2022 році – скоротилися на 804 830,00 грн або на 88,13% від 2021 року, а в звітному 2023 році – зросли на 6 780 014,00 грн, що цілковито та повністю обумовлено воєнним станом в Україні. В структурі видатків кошторису Великокучурівської територіальної громади за 2021 рік найбільшу питому вагу займають видатки на освіту – 52,83% та видатки на загальнодержавні функції – 27,40%, частка всіх інших видатків бюджету коливається до 10,00%, навіть не досягаючи їх у структурі. За 2022 рік найбільша питома вага характерна для видатків на духовний та фізичний розвиток – 47,79% та видатків на загальнодержавні функції – 32,18%, частка всіх інших видатків коливається біля 5,00%.

Таблиця 5.5

Оцінка динаміки видатків бюджету (кошторису) за функціональною класифікацією видатків та кредитування бюджету Великокучурівської територіальної громади за 2021 – 2023 рр.

№	Показники	2021	2022	2023	Абсолютне відхилення, (+/-)		Відносне відхилення, %	
					2022/2021рр.	2023/2022рр.	2022/2021рр.	2023/2022рр.
1.	Загальнодержавні функції	22920442,00	26977023,00	12045470,00	4056581,00	-14931553,00	17,70	-55,35
2.	Оборона	-	-	-	-	-	-	-
3.	Громадський порядок, безпека та судова влада	1941716,00	1479260,00	2530423,00	-462456,00	1051163,00	-23,82	71,06
4.	Економічна діяльність	2868156,00	4212208,00	4421537,00	1344052,00	209329,00	46,86	4,97
5.	Охорона навколишнього природного середовища	-	-	-	-	-	-	-
6.	Житлово-комунальне господарство	5026603,00	3653267,00	5358338,00	-1373336,00	1705071,00	-27,32	46,67
7.	Охорона здоров'я	1837242,00	4097144,00	282047,00	2259902,00	-3815097,00	123,01	-93,12
8.	Духовний та фізичний розвиток	3958759,00	40057946,00		36099187,00	-40057946,00	911,88	-100,00
9.	Освіта	44198273,00	1918395,00	1800000,00	-42279878,00	-118395,00	-95,66	-6,17
10.	Соціальний захист та соціальне забезпечення	913270,00	108440,00	6888454,00	-804830,00	6780014,00	-88,13	6252,32
УСЬОГО:		83664461,00	83822623,00	33326269,00	158162,00	-50496354,00	0,19	-60,24

Таблиця 5.6

Оцінка динаміки видатків бюджету (кошторису) за функціональною класифікацією видатків та кредитування бюджету Великокучурівської територіальної громади за 2021 – 2023 рр.

№	Показники	2021		2022		2023		Відхилення питомої ваги, %	
		сума, грн	питома вага, %	сума, грн	питома вага, %	сума, грн	питома вага, %	2022/2021 рр.	2023/2022 рр.
1.	Загальнодержавні функції	22920442,00	27,40	26977023,00	32,18	12045470,00	36,14	4,79	3,96
2.	Оборона	-	-	-	-	-	-	-	-
3.	Громадський порядок, безпека та судова влада	1941716,00	2,32	1479260,00	1,76	2530423,00	7,59	-0,56	5,83
4.	Економічна діяльність	2868156,00	3,43	4212208,00	5,03	4421537,00	13,27	1,60	8,24
5.	Охорона навколишнього природного середовища	-	-	-	-	-	-	-	-
6.	Житлово-комунальне господарство	5026603,00	6,01	3653267,00	4,36	5358338,00	16,08	-1,65	11,72
7.	Охорона здоров'я	1837242,00	2,20	4097144,00	4,89	282047,00	0,85	2,69	-4,04
8.	Духовний та фізичний розвиток	3958759,00	4,73	40057946,00	47,79		0,00	43,06	-47,79
9.	Освіта	44198273,00	52,83	1918395,00	2,29	1800000,00	5,40	-50,54	3,11
10.	Соціальний захист та соціальне забезпечення	913270,00	1,09	108440,00	0,13	6888454,00	20,67	-0,96	20,54
УСЬОГО:		83664461,00	100,00	83822623,00	100,00	33326269,00	100,00	-	-

Щодо 2023 року – то тут найбільшою питомою вагою теж характеризуються видатки бюджету (кошторису) на загальнодержавні функції – 36,14% (приріст питомої ваги на 4,79% від 2021 року та 3,96% від 2022 року), а також видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення (20,67%), суттєва частка також стала характерною для видатків житлово-комунального господарства – 16,08%, тобто відбулося її зростання на 11,72% від попереднього 2022 року.

Оцінка фінансування Великокучурівської територіальної громади за 2022 – 2023 роки представлена нами в таблиці 5.7.

Таблиця 5.7

Оцінка фінансування Великокучурівської територіальної громади
за 2022 - 2023 рр.

№ з/п	Показники	2022 р.	2023 р.	Відхилення 2023/2022 рр., (+/-)	
				Абсолютне, грн.	Відносне, %
1.	Затверджений план на рік, грн.	88464600,00	23999400,00	-64465200,00	-72,87
2.	План на рік з урахуванням змін, грн.	62835252,73	23999400,00	-38835852,73	-61,81
3.	План на вказаний період з урахуванням змін, грн.	62835252,73	2000000,00	-60835252,73	-96,82
4.	Всього профінансовано за вказаний період, грн.	59339383,18	1283782,63	-58055600,55	-97,84
5.	Касові видатки за вказаний період, грн.	59339383,18	1283782,63	-58055600,55	-97,84
6.	Залишки коштів на реєстраційних рахунках, грн.	-	75,39	75,39	-
7.	Залишки асигнувань на вказаний період, грн.	3495869,55	716217,37	-2779652,18	-79,51
8.	Залишки асигнувань до кінця року, грн.	3495869,55	22715617,37	19219747,82	549,78
9.	% виконання на вказаний період	94,44	64,19	-30,25	-32,03
10.	Залишки плану на рік відносно касових, грн.	3495869,55	22715692,76	19219823,21	549,79
11.	Залишки плану на період відносно касових, грн.	3495869,55	716292,76	-2779576,79	-79,51
12.	% виконання за вказаний період	94,44	64,19	-30,25	-32,03

Помітно, що за 2022 рік профінансовано на 59 339 383,18 грн, а за 2023 рік – на 1 283 782,63 грн, тобто відбулося зменшення в динаміці на

58055600,55 грн або на 97,84% у порівнянні з попереднім періодом, на цю ж суму зменшилися касові видатки сільської ради у 2023 році у порівнянні з 2022 року.

Відповідно показники кошторису Великокучурівської територіальної громади у 2021 році майже виконувалися (94,44%), проте для звітнього 2023 року відсоток виконання кошторису склав лише 64,19%, що обумовлено воєнним станом в Україні та скороченням обсягів фінансування.

В таблиці 5.8 нами узагальнено результати параметричного аналізу доходів та витрат Великокучурівської територіальної громади за 2021 – 2023 роки.

Таблиця 5.8

Параметричний аналіз доходів і витрат Великокучурівської територіальної громади за 2021 – 2023 рр.

Показник	2021 р.	2022 р.	2023 р.
Планові надходження за загальним фондом	822555653,26	91572600,00	105145800,00
Фактичні надходження за загальним фондом	756751201,00	106225779,81	275510357,00
Коефіцієнт співвідношення планових і фактичних надходжень (Кзпф)	0,92	0,86	0,38
Планові надходження за спеціальним фондом	930000,00	1100000,00	1230000,00
Фактичні надходження за спеціальним фондом	5378947,84	6229693,72	8516590,81
Коефіцієнт співвідношення планових і фактичних надходжень (Кспф)	0,173	0,177	0,144
Видатки загального фонду	80346825,00	91284600,00	105000300,00
Доходи загального фонду	76244658,00	91572600,00	105145800,00
Коефіцієнт співвідношення видатків і доходів (Квд)	1,054	0,997	0,999
Видатки спеціального фонду	319480,00	1388000,00	1375500,00
Доходи спеціального фонду	192847,00	1100000,00	1230000,00
Коефіцієнт співвідношення видатків і доходів (Квд)	1,657	1,262	1,118
Доходи від надання послуг (виконання робіт)	192668	2460	-
Коефіцієнт доходів від реалізації у видатках (Кдр)	0,603	0,002	-
Касові видатки	74865933,22	59339383,18	1283707,24
Фактичні видатки	80491304,00	83822623,00	33326269,00
Коефіцієнт співвідношення касових видатків і фактичних	0,930	0,71	0,039

Першочергово потрібно зазначити, що за весь досліджуваний період (три останні роки) оцінки фактичні видатки досліджуваної сільської ради перевищують касові. Це може бути свідченням утворення кредиторської заборгованості на кінець кожного із досліджуваних періодів в силу одержання послуг без здійснення передоплати досліджуваною установою.

Слід зазначити, що коефіцієнт порівняння планових і фактичних поступлень Великокучурівської територіальної громади за 2021 рік склав 0,920 та 0,173 відповідно за загальним та спеціальним фондом; за 2022 рік – 0,860, та 0,177 відповідно загальний та спецфонд; та за 2023 рік: 0,38 та 0,144. Це в комплексі лише підтверджує попередньо зроблені нами висновки, про не виконання кошторису за загальним та спеціальним фондом у 2023 році.

Щодо наступного коефіцієнту – порівняння видатків і доходів за загальним фондом Великокучурівської сільської ради, то він за 2021 – 2023 роки коливається в межах 1 (від 1,054 у 2020 році до 0,999 у 2023 році, тобто відбулося його скорочення на 0,055 пунктів від базисного 2021 року). Відповідно, щодо тенденцій по спецфонду досліджуваної територіальної громади, то бачимо, що перевищує 1 за весь період, зокрема у 2022 році він скоротився на 0,395 пунктів від 2021 року, а в 2023 році – на 0,144 пункти від 2022 року.

Отже, здійснена нами аналітична оцінка доходів та витрат Великокучурівської територіальної громади дала змогу розкрити їх динаміку, склад та структуру, здійснити оцінку рівня фінансування досліджуваної установи державного сектору, а також провести параметричний аналіз, окрім того детально оцінити зміни у динаміці та структурі видатків за загальним та спецфондом, а також проаналізувати динамку видатків бюджету (кошторису) ТГ.

В умовах воєнного стану вагому роль у побудові ефективної системи національної економіки відіграє ефективність діяльності установ державного сектору, специфіка діяльності яких чинить безпосередній вплив на побудову дієвої системи обліку та налізу таких важливих складових, як доходи та витрати, адже присутній тісний взаємозв'язок між обсягами бюджетних асигнувань від головних розпорядників бюджетних коштів та відповідно цільовим характером споживання в ході діяльності виділених ресурсів. Тому системі обліку та аналізу доходів і витрат відводиться чинне місце.

В цілому, бюджет Великокучурівської ТГ за 2023 рік виконаний по доходах в сумі 110 638 635,85 грн, що складає 100,57 % до уточненого плану на рік (110 012 288,06 грн). Щодо видаткової частини бюджету Великокучурівської ТГ то він виконаний у сумі: 115 389 291,61 грн, або 89,6 % до уточненого плану (уточнений план 128 811 453,16 грн).

В цілому по Великокучурівській ТГ бюджетоутворюючою є сплата податків та зборів, зокрема за 2023 рік структура наступна: платники ПДФО – 48,00%, платники ЄП – 22,09%, платники земельного податку – 15,09%, платники акцизного податку – 3,37%.

Розкриття аспектів обліково-аналітичного забезпечення управління доходами та витратами Великокучурівської територіальної громади за 2021 – 2023 роки за умов воєнного стану показало, що фінансування сільської ради здійснюється за рахунок загального фонду. Адже частка бюджетних асигнувань у структурі доходів за 2021 рік складала 96,24%, за 2022 рік – 98,89%, тобто бачимо її подальший приріст на 2,65%, а в 2023 році – 94,20% (зменшення на 4,69%) від 2022 року. Все це обумовлено специфікою установ державного сектору. Позитивним моментом для досліджуваної територіальної громади є отримання інших доходів за необмінними операціями упродовж всього періоду (2021 – 2023 роки) у формі дарунків та грантів в натуральній формі. Дослідження системи обліку дає змогу внести низку пропозицій щодо удосконалення ділянки обліку доходів та витрат шляхом застосування Карті аналітичного обліку доходів та витрат із розмежуванням за загальним та спеціальним фондом, а також, як альтернативу, цифровий продукт «MASTER: Бюджетні установи», в якому реалізована можливість організації управлінського обліку. Впровадження системи управлінського обліку у сільській раді забезпечить ефективний моніторинг за дохідною та витратною складовими кошторису Великокучурівської територіальної громади. Застосування інтегрованого підходу із дієвим поєднанням із системами фінансового та податкового обліку забезпечать оптимізацію видатків та зростання доходів установи. Відповідно, запропонована форма управлінського звіту сприятиме організації управлінського обліку доходів і витрат за центрами відповідальності та забезпечить підвищення дієвості управління та якості надання послуг не лише на рівні сільської ради, але й територіальної громади в цілому. Оцінка фінансування Великокучурівської територіальної громади показує, що кошторис за 2022 рік був виконаний на 94,44%, а за 2023 рік – тільки на 64,19%, тобто абсолютне відхилення в динаміці складає 30,25%.

Проведений параметричний аналіз сукупних доходів та витрат Великокучурівської територіальної громади показав доволі негативну тенденцію щодо зростання, хоча у звітному році й проглядалися тенденції до їх скорочення, проте вони були обумовлені більшою мірою змінами в штатах.

Так як територіальні громади одержують доходи за різними шляхами поступлень, то виникає доволі розширений спектр витрат. В силу цього, в ході проведеного дослідження нами запропоновано запровадити в їхню діяльність управлінський облік та звітності. Це сприятиме ефективному управлінню дохідною та витратною частинами кошторису за центрами відповідальності та раціональному їх плануванню на перспективу.